

بررسی و مقایسه‌ی خودپنداره در رؤیا و خود واقعی در سبک‌های هویتی دانش‌آموزان

مجید صفاری نیا^{۱*}، زینب شیخی^۲

چکیده:

مقدمه: هدف پژوهش حاضر بررسی و مقایسه‌ی خودپنداره در رؤیا و خود واقعی در سبک‌های هویتی مختلف در بین دانش‌آموزان دختر است. روش: پژوهش حاضر شامل دو بخش بود. در بخش نخست متغیر هویت و خودپنداره به‌صورت زمینه‌یابی و از طریق پرسش‌نامه‌های سبک هویت برزونسکی و خودپنداره راجرز و بخش رؤیا از طریق تحلیل محتوا و فرم رؤیای اخیر دامه‌اف مورد بررسی قرار گرفت. گروه نمونه با توجه به متغیرها و ماهیت پژوهش ۱۸۰ دانش‌آموز دختر است که با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شده‌اند. برای تجزیه و تحلیل داده‌های بخش اول از روش‌های تحلیل واریانس یک‌راهه و بخش دوم از سیستم $Hull / Vn-Dy-Ksl$ استفاده شد. یافته‌ها: نتایج نشان داد که ویژگی خودمنفی‌نگری خودپنداره رؤیا در سبک‌های اطلاعاتی و سردرگم هویت، هر دو در سطح $P=+ / + 1$ معنی‌دار است، اما در سایر ویژگی‌های خودپنداره بین سبک‌های هویتی مختلف تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. همچنین تفاوت معناداری بین خود واقعی در سبک‌های مختلف وجود ندارد. نتیجه‌گیری: یافته‌های پژوهش بیان‌کننده اهمیت تصور فرد از مفهوم خود در شکل‌گیری هویت بوده و دارای کاربردهای نظری و کاربردی را در زمینه‌ی مفهوم خود و هویت است. واژگان کلیدی: خودپنداره، خود واقعی، رؤیا، سبک‌های هویت.

^۱ دانشیار گروه روان‌شناسی دانشگاه پیام نور، * نویسنده‌ی مسئول: m.saffarinia@yahoo.com

^۲ کارشناسی ارشد روان‌شناسی عمومی دانشگاه پیام نور

Analysis and Comparison of Self-concept in Dream and Actual Self in Different Identity Styles

Saffarinia, M.; Sheikhi, Z.

Abstract:

Introduction: The purpose of this study is analysis and comparison of self-concept in dream and actual self in different identity styles among female high school students.

Method: The study consists of two parts. The identity and self-concept data were gathered through surveys. In this regard, the Berzonsky Identity Style and Rogers Self-concept questionnaires have been used along with analysis of dream through content analysis and recent form (last dream form), examined by Damhaf. A total of 180 sample female high school students has been selected by multi stage cluster sampling. Collected data and essential information were analyzed using qualitative and inferential statistics methods. To examine the hypothesis of independent T and ANOVA, inferential statistics were used, while Hull / Vn-Dy-Ksl system has been applied to study the last dream form.

Results: The findings indicated that among self-concept in dream traits, self negatively characteristic in both informative and diffuse / avoidant identity styles was significant ($p= 0/01$). But there was no significant difference in other self-concept among different identity styles.

Conclusion: The results showed importance of self-concept in formation of identity and had theoretical and practical applications in the field of self-concept and identity.

Keywords: self-concept, actual self, identity style, dream.

مقدمه

نوجوانان سرمایه‌های عظیم هر جامعه به حساب می‌آیند. یکی از مسائل اساسی در دوره نوجوانی^۱ عبور از بحران و درنهایت کسب تعهد و پایبندی به ارزش‌هاست. نوجوانان در صورت عدم توفیق لازم در عبور از این بحران‌ها در معرض خطرات

---

¹ adloescen

گوناگون قرار خواهند گرفت. تصور هر فرد نسبت به خود و توانایی‌هایش می‌تواند عبور از این دوران را تسهیل گرداند. خودپنداره^۱ تصویری است که ما از خود داریم، ما نظریه‌هایی دربارهٔ جهان می‌سازیم که به ما کمک می‌کنند با موفقیت‌هایی که روبه‌رو می‌شویم کنار بیاییم. مهم‌تر از آن، ما به خلق نظریه‌هایی دربارهٔ خودمان نیز دست می‌زنیم. این نظریه را نظریه خویشتن گفته و آن را معادل خودپنداره فرض می‌کنیم. به اعتقاد بسیاری از روان‌شناسان میزان شناختی که ما از خودمان داریم و نیز نحوهٔ نگرستن ما به خودمان، مبنای بسیاری از تصمیم‌گیری‌ها و رفتارهای ما است. خود پنداره‌ای از کارکرد لازم و مفید برخوردار خواهد بود که داده‌های حاصل از تجربه را کسب کند و به عبارتی منطبق بر واقعیت باشد. به‌عنوان مثال اگر ما تصور کنیم که دانش‌آموز خوبی هستیم اما در بسیاری از امتحانات موفق نبوده‌ایم، به معنای آن است که خود پندارهٔ ما مبتنی بر واقعیت نیست و شاید ما در حال خودفریبی باشیم (مک گراو به نقل از بایزیدی، ۱۳۸۷). بی‌شک، محروم بودن از خودپنداره مثبت، زیربنای نداشتن احساس حرمت نفس و امنیت روانی و در نتیجه نداشتن اعتمادبه‌نفس است. مسئله اعتمادبه‌نفس و امنیت روانی نقش به‌سزایی در سلامت روان افراد دارد (میری، ۱۳۸۲، به نقل از کمر زرین، شوشتری ۱۳۹۱).

رؤیا همواره یکی از موضوعات اصلی روان‌شناسی بوده است. پیش از فروید^۲ نظریات مختلفی دربارهٔ رؤیا وجود داشته است. به‌عنوان مثال به نظر ویگان^۳ (۱۸۹۳) به نقل از شریدل^۴، (۲۰۱۰ الف) همه رؤیاها ناشی از تأثرات حسی است یا بینز^۵ (۱۸۷۸، به نقل از فروید، ۱۹۰۰) معتقد بود که رؤیا یک فرایند فیزیولوژیکی است و در اکثر اوقات بی‌معناست و بالاخره روبرت^۶ (۱۸۸۶)، به نقل از فروید، (۱۹۰۰) اعتقاد داشت رؤیاها فضولات فکرنند: انسان محروم از ظرفیت رؤیاورزی در گذر زمان آشفته می‌شود. فروید رؤیا را تحقق آرزوها می‌داند؛ اما از آنجایی که این آرزوها در زمان بیداری سرکوب شده‌اند، به‌صورت مبدل در خواب دیده می‌شود. از نظر فروید، در رؤیا هیچ چیز پیش‌پاافتاده‌ای بازآفرینی نمی‌شود. محتوای رؤیا ممکن است ناشی از تأثراتی باشد که به دوران کودکی بازمی‌گردد، چنین رؤیاهایی

^۱ self-concept

^۲ Freud

^۳ Weygandt

^۴ Schredl

^۵ Binz

^۶ Robert

محتوای آشکارش به تجربه‌ای تازه پیوند می‌خورد و محتوای پنهانش به قدیمی‌ترین تجربه‌ها (فروید، ۱۹۰۰). یونگ^۱ عامل اصلی رؤیا دیدن را روان و به‌خصوص کهن‌الگوهای^۲ انسان می‌داند. او رؤیا را تلاشی برای جبران بخش‌های تحول نیافته روان تعریف می‌کرد. مکانیسم شکل‌گیری رؤیا از دیدگاه یونگ فرایند نمادسازی است و به همین دلیل برای تفسیر خواب، یونگ از فنونی مانند تقویت^۳ عناصر رؤیا، تصویرسازی فعال^۴ و تفسیر نمادها^۵ استفاده می‌کرد (یونگ، ۱۳۸۹).

نوجوانان و جوانان نقش عمده، مهم و تعیین‌کننده در ساختار جامعه بر عهده دارند، لذا شناخت ویژگی‌های آنان می‌تواند کمک شایانی به والدین، مربیان و مسئولان امور در نحوه برخورد با آنان نماید. روان‌شناسان شخصیت دوران نوجوانی را از طولانی‌ترین و انتقادی‌ترین دوره‌های شکل‌گیری شخصیت شناخته‌اند، بدان خاطر که آدمی در بین تحول کودکی و بلوغ قرار می‌گیرد. سن بلوغ همراه با خودشناسی، خوددوستی و سعی نوجوانان در کشف خود و شناخت ابعاد وجودی خود است، بنابراین نوجوانان مدت‌ها به خود می‌اندیشند (مک‌گراو به نقل از بایزیدی، ۱۳۸۷).

همچنین ایجاد یک هویت و دستیابی به یک تعریف منسجم از خود، مهم‌ترین جنبه رشد در دوره نوجوانی است. انتخاب ارزش‌ها، باورها و هدف‌های زندگی مهم‌ترین مشخصه‌های اصلی این هویت را تشکیل می‌دهند. شکل‌گیری هویت در نوجوانی با خودپندار، عزت‌نفس و مسئولیت‌پذیری فرد رابطه جدایی‌ناپذیری دارد (کاظمی خوبان، حکمی و صیرفی، ۱۳۹۵).

برزونسکی و کاک^۶ (۲۰۰۵) با بررسی زیربناهای شناختی-اجتماعی شکل‌گیری هویت، سبک‌های پردازش هویت را معرفی و سه سبک اطلاعاتی^۷، هنجاری^۸ و سردرگم-اجتنابی^۹ را فرض نمودند. این سبک‌ها در واقع شیوه‌های شناختی

---

^۱ Jung

^۲ Archetypes

^۳ Amplification

^۴ Active imagination

^۵ Symbol interpretation

^۶ Berzonsky&Kulk

^۷ Informational identity

^۸ Normative identity

^۹ Diffuse-avoidant

اجتماعی برای پردازش اطلاعات مرتبط با خود هستند. سبک اطلاعاتی ظاهراً سازگارترین سبک و سازوکار کنار آمدن برای ادارهٔ موقعیت‌های روزانه است. افراد با سبک هویت اطلاعاتی، به صورت فعال و آگاهانه به جستجوی اطلاعات و ارزیابی آن‌ها می‌پردازند و سپس از اطلاعات مناسب استفاده می‌کنند. سبک هنجاری بر پایه تقلید و پیروی از افراد مهم در زندگی فرد بنا شده و شامل دیدگاه ذهنی بسته و خود پنداره‌ی ثابت و سرکوب‌کنندهٔ اکتشاف است. نوجوانان با سبک هویت هنجاری، نسبت به موضوع‌های هویتی و تصمیم‌گیری‌ها به هم‌نوایی با انتظارات و دستورهای افراد مهم و گروه‌های مرجع می‌پردازند و به‌طور خودکار، ارزش‌ها و عقاید را بدون ارزیابی آگاهانه می‌پذیرند و درونی می‌کنند. سبک سردرگم - اجتنابی نماد برخورد طفره‌آمیز در مشکلات است. افراد با سبک هویت سردرگم - اجتنابی، تعلل و درنگ می‌کنند و تا حد امکان سعی در اجتناب از پرداختن به موضوع‌های هویت و تصمیم‌گیری دارند (برزونسکی و کاک، ۲۰۰۵ به نقل از کرمانی مامازندی، محمدی فر، ۱۳۹۴)

مازندرانی (۱۳۹۰)، در طی پژوهش خود در مورد تحلیل محتوای رؤیاهای دانشجویان و مقایسه آن‌ها بین دختران و پسران به نتایج شایان‌ذکری رسیده است که ما فقط به مبحث خودپنداره آن اشاره می‌کنیم: در پژوهش حاضر، شاخص خودمنفی‌نگری در رؤیاهای پسران ایرانی در مقایسه با پسران آمریکایی تفاوتی ندارد. در رؤیاهای دختران ایرانی، شاخص خودمنفی‌نگری در مقایسه با رؤیاهای دختران آمریکایی تفاوت معنی‌داری نداشته است. شاخص بدیاری در رؤیاهای پسران ایرانی تفاوت معناداری با رؤیای پسران آمریکایی داشته و این شاخص در دختران ایرانی تفاوت معناداری با دختران آمریکایی نداشته است. در مورد شاخص هیجان‌های منفی پسران ایرانی به‌طور معناداری هیجان‌های منفی کم‌تری از پسران آمریکایی گزارش کردند. این شاخص در مقایسه دختران ایرانی با دختران آمریکایی معنادار نیست. همچنین این تحقیق نشان داد که هم در رؤیاهای مردان ایرانی و هم در رؤیاهای زنان ایرانی، میزان هیجان‌های منفی به‌طور معناداری بیش‌تر از هیجان‌های مثبت است.

بنابر اهمیت شکل‌گیری خودپنداره و هویت در نوجوانان و ارتباط آن‌ها باهم، ما به بررسی این موضوع پرداختیم. موضوع رؤیا همواره کنجکاوای انسان‌ها را درباره ماهیت، معنا و کاربرد آن برانگیخته است. برای پاسخ به این کنجکاوای، ابتدا لازم

است توصیفی از رؤیاهای در فرهنگ‌های مختلف ارائه شود؛ اما با وجود نیاز به بررسی رؤیاهای در فرهنگ‌های مختلف، این مطالعات، در بسیاری از مناطق انجام نگرفته؛ برای مثال مطالعه رؤیا در آسیا بسیار نادر است و تحقیقاتی که وجود دارد، بسیار قدیمی هستند (به‌عنوان مثال در هندوستان گری^۱ و کالشد^۲؛ در ژاپن، یاماناکا^۳، موریتا^۴ و ماتسوموتو^۵، ۱۹۸۲). علاوه بر این، با قبول این اصل که رؤیاهای مفهوم‌ها و نگرانی‌های افراد یک جامعه را آشکار می‌کند، می‌توان چنین نتیجه‌گیری کرد که با مطالعه‌ی رؤیای یک فرهنگ می‌توان به علائق، مفاهیم ذهنی و نگرانی‌های آن فرهنگ پی برد و از آنجایی که این علائق، مفاهیم ذهنی و نگرانی‌ها درست همان چیزی هستند که افراد بر اساس آن عمل می‌کنند و همین موارد است که میزان صرف انرژی آن‌ها را پیش‌بینی می‌کند، پس مطالعه علمی رؤیا بسیار پراهمیت است (دامهاف، ۲۰۱۰ ب). این بررسی می‌تواند گامی در جهت شناسایی زمینه‌های خودپنداره و سبک‌های هویتی جوانان باشد. لذا سؤال‌های اصلی پژوهش حاضر عبارت است از اینکه، آیا بین خودپنداره در رؤیای دختران با توجه به سبک‌های هویتی مختلف تفاوت وجود دارد؟ آیا بین خود واقعی در دختران دبیرستانی با توجه به سبک‌های هویتی تفاوت وجود دارد؟

روش

روش پژوهش حاضر شامل دو قسمت است: بخشی از آن به‌صورت زمینه‌یابی و بخش دیگر آن به‌صورت تحلیل محتواست. جامعه‌ی آماری شامل کلیه دختران دبیرستان‌های منطقه ۲۲ تهران است. با توجه به حجم جامعه که برابر با ۵۵۰ دانش‌آموز دختر بود، نمونه بر اساس فرمول کوکران با حجم ۱۸۰ نفر و از طریق روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند، به‌گونه‌ای که ابتدا لیست کلیه مدارس دخترانه استخراج و از این لیست به‌صورت تصادفی ۴ مدرسه انتخاب و سپس به‌صورت کاملاً تصادفی نیز در هر دبیرستان یک کلاس انتخاب شد.

¹ Grey

² Kalsched

³ Yamanaka

⁴ Morita

⁵ Matsumoto

الف) پرسش نامه سبک هویت SIS: پرسشنامه سبک هویت (برزونسکی، ۱۹۹۲ الف) یک مقیاس ۴۰ سؤالی است که ۱۱ سؤال آن مربوط به مقیاس اطلاعاتی ۹ سؤال آن مربوط به مقیاس هنجاری و ۱۰ سؤال آن مربوط به مقیاس سردرگم یا اجتنابی و ۱۰ سؤال دیگر مربوط به مقیاس تعهد است که برای تحلیل ثانویه استفاده شده و یک سبک هویتی محسوب نمی‌شود. لذا در این پژوهش نیز از این مقیاس استفاده نشد. پاسخ آزمودنی‌ها به سؤالات به شکل طیف لیکرت ۵ درجه‌ای است. بروزنسکی (۱۹۹۲) پایایی درونی (ضریب آلفا) مقیاس اطلاعاتی را $0.62 = \alpha$ ، مقیاس هنجاری $0.66 = \alpha$ و مقیاس سردرگم یا اجتنابی را $0.73 = \alpha$ گزارش کرده است (به نقل از غضنفری، ۱۳۸۲).

ب) پرسش نامه خودپنداره راجرز: این پرسش نامه شامل دو فرم است که در هر دو آن‌ها مجموعه یکسانی از ۲۵ زوج صفت شخصیتی متضاد ارائه شده که آزمودنی باید در پاسخگویی به فرم اول بر اساس اینکه چگونه خود را می‌بیند و در فرم دوم چگونه می‌خواهد باشد، توصیف کند. در این آزمون بالا بودن خودپنداره به معنای نداشتن تطابق بین خود واقعی و خود آرمانی است. ضریب پایایی این آزمون در پژوهش آقاجانی و همکارانش (به نقل از تمنایی، ۱۳۸۹) $0.83 = \alpha$ گزارش شده است. همچنین در پژوهش تمنایی و همکاران نیز ضریب آلفای این پرسش نامه $0.81 = \alpha$ به دست آمده است. ضریب پایایی آزمون مجدد این پرسش نامه در پژوهش نوربخش و حسن‌پور ($0.83 = \alpha$) و ضریب آلفای آن ($0.74 = \alpha$) به دست آمده است. ضریب آلفای کرونباخ برای فرم الف $0.75 = \alpha$ و برای فرم ب $0.73 = \alpha$ به دست آمده است.

ج) فرم رؤیا: روش مورد استفاده در این پژوهش روش «آخرین رؤیا» است (اویلاویت، دامهاف، اشنیدر، ۱۹۹۹؛ سالین، ۱۹۹۹). در این روش گزارش رؤیاها در یک فرم استاندارد نوشته می‌شود. شرکت کنندگان، فقط اطلاعات کلی مثل سن و جنس را نوشته و بنابراین ناشناس می‌مانند. این روش امکان جمع‌آوری داده‌های گسترده‌ای را به صورت گروهی می‌دهد و برای اجرای آن ۲۰ دقیقه زمان لازم است (دامهاف، ۲۰۰۳).

در زمان اجرای این روش تأکید می‌شود که مشارکت در این تحقیق، اختیاری است و افراد می‌توانند بر روی فرم بنویسند «رؤیایی به خاطر نمی‌آورند» یا «نمی-

خواهند شرکت کنند»، زیرا در غیر این صورت شرکت کنندگان احتمالاً ممکن است یک رؤیای غیرواقعی بسازند (دامهاف، ۲۰۰۳). پس از جمع‌آوری رؤیای چند کار برای بهبود کیفیت داده‌ها انجام می‌شود: (۱) حذف گزارش‌هایی که فرد در آن می‌گوید: «من این رؤیا را بارها تجربه کرده‌ام» یا «این بدترین کابوس من است»؛ (۲) حذف گزارش‌های بسیار کوتاه. هر رؤیا حداقل باید ۵۰ کلمه باشد. (۳) حذف رؤیاهایی که ساختگی بودن آن‌ها بارز است (اشنیدر و دامهاف، ۱۹۹۹ الف).

تحلیل محتوای رؤیا: سیستم تحلیل محتوای هال/ون‌دی کسل: سیستم تحلیل محتوای رؤیای هال وون‌دی کسل (۱۹۶۶، به نقل از دامهاف، ۱۹۹۶) در طول بیش از ۲۰ سال تجربه مؤلفان آن از بیش از ۱۰/۰۰۰ رؤیا به‌دست آمده است. این سیستم پرکاربردترین سیستم تحلیل محتوای رؤیا، از بین بیش از ۱۳۰ سیستم تحلیل محتوای رؤیاست (شریدل، ۲۰۱۰).

کدگذاری: سیستم تحلیل محتوای هال وون‌دی کسل از مقیاس اسمی^۱ و تجربی^۲ استفاده می‌کند (دامهاف، ۲۰۰۳). این طبقات تجربی مشتمل بر هشت طبقه اصلی و به‌طور کلی بیش از ۳۰۰ طبقه فرعی است. هشت طبقه اصلی این سیستم عبارت‌اند از:

- شخصیت‌ها (متشکل از حیوانات، انسان‌ها و موجودات افسانه‌ای)
- تعاملات اجتماعی (متشکل از روابط دوستانه، پرخاشگرانه و جنسی)
- فعالیت‌ها (که برحسب فعالیت‌های جسمانی و غیر جسمانی تحلیل می‌شود)
- جهدها (موفقیت و شکست)
- بدبختی و بدبختی‌ها
- هیجان‌ها (خشم، بیم، شادی و غم)
- محیط پیرامون (موقعیت‌ها و اشیا)
- عناصر توصیفی (تعدیل‌کننده‌ها، دما و عناصر منفی)

همه‌ی این طبقات به‌منظور ساختن فرضیات و آزمون نظریات ارزش یکسانی ندارند، بلکه پنج طبقه دارای اهمیت بیش‌تری است: شخصیت‌ها، تعاملات اجتماعی، هیجان‌ها و بدبختی‌ها و جهدها.

¹ Nominal

² Experimental

اعتبار: ضریب اعتبار از طریق محاسبه‌ی همخوانی کدهای کدگذاران مختلف و میزان ثبات کدها با کدگذاری مجدد رؤیایها توسط یک کدگذار محاسبه می‌شود (شریدل، ۲۰۱۰ ب). هال ون دی کسل (به نقل از شریدل، ۲۰۱۰ ب) با استفاده از روش توافق کامل^۱ این ضرایب را محاسبه کردند.

روایی: با توجه به همخوانی زیادی که بین محتوای رؤیایها و علائق و مفاهیم ذهنی افراد وجود دارد، بررسی محتوای رؤیا با سیستم کدگذاری هال و ون دی کسل دارای روایی پیش‌بین^۲ است. این روایی تا حدی است که با تحلیل‌های دفترچه‌ی رؤیای برخی از افراد، توانسته‌اند به درستی به بسیاری از دغدغه‌ها و مفاهیم ذهنی افراد پی ببرند (دامهاف، ۱۹۹۶). علاوه بر این، سیستم کدگذاری هال ون دی کسل متکی به روایی صوری^۳ است، یعنی فرد «می‌بیند» که این مقیاس چیزی را اندازه می‌گیرد که برای آن ساخته شده است. (شریدل، ۲۰۱۰ ب).

محاسبه اعتبار کدگذاری‌ها: پس از کدگذاری رؤیایها، به منظور محاسبه‌ی آزمون - پس آزمون^۴ پس از سه ماه، ۳۰ مورد از رؤیایهایی که قبلاً کدگذاری شده بود، مجدداً کدگذاری شده و مقایسه‌ی کدهای مربوط به دو مرحله (آزمون و پس آزمون) با استفاده از روش توافق کامل، اعتبار کدها را تأیید کرد (ضریب توافق، ۰/۹۲). برای محاسبه‌ی اعتبار بین کدگذاران، ۳۰ رؤیایی که قبلاً توسط یکی از کدگذاران که در زمینه‌ی رؤیا تحقیق کرده بودند و کدگذاری شده بود، مجدداً توسط محقق دوباره کدگذاری شد (ضریب توافق ۰/۸۸) و همچنین ۳۰ رؤیا محقق هم توسط آن کدگذار دوباره کدگذاری شد (ضریب توافق ۰/۸۷) از این طریق اعتبار و صحت کدها با آزمون توافق کامل، مورد تأیید قرار گرفت.

یافته‌ها

نمونه آماری در این پژوهش شامل ۱۸۰ نفر بود که بعد از مرحله غربالگری بر اساس روش استاندارد اجرای فرم رؤیا و ملاک‌های خروجی در رؤیا ۱۵۰ رؤیا برای کدگذاری باقی مانده است که نتایج در ادامه آمده است. در این تحقیق

¹ Perfect agreement

² Predictive validity

³ Face validity

⁴ Test-retest reliability

متغیرهای مورد بررسی شامل؛ خودپنداره در رؤیا، خود واقعی و سبک‌های هویتی می‌باشند.

سؤال نخست پژوهش

آیا بین خودپنداره در رؤیای دختران با توجه به سبک‌های هویتی مختلف تفاوت وجود دارد؟

برای بررسی خودپنداره در رؤیا بر اساس سبک‌های هویتی مختلف، بعد از کدگذاری رؤیاها، پرسش‌نامه سبک‌های هویتی را بر اساس سبک هویتی غالب آن‌ها جدا کرده و رؤیاهای هر سبک را به‌طور مجزا در نرم‌افزار DREAM SAT وارد کرده و داده‌های به‌دست‌آمده از سه سبک را توسط نرم‌افزار CAMPARITION DREAM SAT مقایسه کرده و نتایج به این صورت به‌دست آمده‌اند.

جدول ۱- محتوای رؤیای دانش‌آموزان با سبک هویتی اطلاعاتی و مقایسه‌ی آن با سبک هویتی هنجاری و سبک هویتی سردرگم با استفاده از آزمون مجذور خی و اندازه‌ی اثر h کوهن

---

p:	p:	p:	h:	h:	h:	
شخصیت‌ها	سبک	سبک	اطلاعاتی	اطلاعاتی	اطلاعاتی	هنجاری
	vs.	vs.	vs.	vs.	vs.	سردرگم
						سردرگم
						سردرگم

درصد مرد و زن	٪۴۷	٪۴۴	٪۳۶	٪۰/۰۸	٪۰/۲۲	٪۰/۱۵	۰/۵۷۵	۰/۱۱۱	۰/۳۷۱
درصد آشنایی	٪۸۱	٪۸۳	٪۷۷	٪۰/۰۵	٪۰/۱۰	٪۰/۱۵	۰/۶۸۳	۰/۴۲۷	۰/۳۰۷
درصد دوستان	٪۳۴	٪۳۷	٪۳۳	٪۰/۰۶	٪۰/۰۱	٪۰/۰۷	۰/۶۳۱	۰/۹۱۸	۰/۶۲۵
درصد خانواده	٪۴۲	٪۴۴	٪۴۲	٪۰/۰۳	٪۰/۰۰	٪۰/۰۳	۰/۷۸۱	۰/۹۹۷	۰/۸۱۹
درصد مرده و خیالی	٪۰/۰۵	٪۰/۰۵	٪۰/۰۹	٪۰/۰۲	٪۰/۱۶	٪۰/۱۵	۰/۸۹۱	۰/۱۸۳	۰/۳۰۸
درصد حیوانات	٪۰/۰۹	٪۰/۰۳	٪۰/۰۳	٪۰/۲۶	٪۰/۲۴	٪۰/۰۱	۰/۰۳۱	۰/۰۴۹	۰/۹۱۸
تعاملات اجتماعی									
پرخاشگری بر دوستی	٪۴۸	٪۲۹	٪۴۸	٪۰/۳۸	٪۰/۰۱	٪۰/۳۹	۰/۱۶۰	۰/۹۷۷	۰/۲۱۱
درصد دوستی	٪۵۶	٪۶۰	٪۳۶	٪۰/۰۸	٪۰/۴۱	٪۰/۴۹	۰/۸۱۷	۰/۱۹۹	۰/۲۳۶
درصد پرخاشگری	٪۲۳	٪۶۰	٪۴۲	٪۰/۷۸	٪۰/۴۱	٪۰/۳۷	۰/۱۰۵	۰/۲۲۴	۰/۴۸۸
پرخاشگری جسمانی	٪۶۸	٪۳۸	٪۴۴	٪۰/۶۱	٪۰/۴۷	٪۰/۱۴	۰/۱۱۷	۰/۱۰۲	۰/۷۳۹
شاخص A/C	٪۲۳	٪۶۰	٪۴۲	٪۰/۷۸	٪۰/۴۱	٪۰/۲۷	۰/۱۰۵	۰/۲۲۴	
شاخص A/C	٪۶۸	٪۳۸	٪۴۴	٪۰/۶۱	٪۰/۴۷	٪۰/۰۳	۰/۱۱۷	۰/۱۰۲	
خودپنداره									
خود منفی نگری	٪۷۴	٪۶۷	٪۴۸	٪۰/۱۷	٪۰/۵۴	٪۰/۳۷	۰/۴۶۵	۰/۰۱۲	۰/۱۷۵
بدبیباری بدنی	٪۲۶	٪۳۱	٪۵۶	٪۰/۱۳	٪۰/۶۲	٪۰/۵	۰/۶۶۷	۰/۰۹۰	۰/۲۳۴
هیجان‌های منفی	٪۷۴	٪۸۰	٪۸۳	٪۰/۱۵	٪۰/۲۲	٪۰/۰۷	۰/۴۶۴	۰/۳۱۱	۰/۷۷۸
موفقیت رؤیابین	٪۲۷	٪۵۰	٪۵۰	٪۰/۴۷	٪۰/۴۷	٪۰/۰۰	۰/۳۱۰	۰/۴۱۹	۱/۰۰۰
درصد تنه به آناتومی	٪۱۸	٪۲۳	٪۱۷	٪۰/۱۳	٪۰/۰۲	٪۰/۱۵	۰/۶۷۴	۰/۹۴۴	۰/۶۶۲

جدول ۱- ادامه

شخصیت‌ها	سیک	سیک	سیک	h:	h:	h:	p:	p:	p:
اطلاعاتی	اطلاعاتی	اطلاعاتی	اطلاعاتی	هنجاری	اطلاعاتی	اطلاعاتی	اطلاعاتی	اطلاعاتی	هنجاری
vs.	vs.	vs.	vs.	vs.	vs.	vs.	vs.	vs.	vs.
سردرگم	سردرگم	سردرگم	سردرگم	سردرگم	سردرگم	سردرگم	سردرگم	سردرگم	سردرگم

حداقل یک‌بار یکی از موارد زیر دیده شده است.

پرخاشگری	٪۲۸	٪۱۸	٪۳۹	-۰/۲۳	+۰/۲۳	+۰/۴۶	۰/۲۵۷	۰/۲۷۲	۰/۰۶۵
رابطه دوستانه	٪۳۵	٪۳۳	٪۲۹	-۰/۰۳	-۰/۱۳	-۰/۰۹	۰/۸۳۷	۰/۵۴۹	۰/۷۱۰
بدبیباری	٪۴۰	٪۳۶	٪۲۶	-۰/۰۷	-۰/۲۹	-۰/۲۳	۰/۱۶۰	۰/۷۵۰	۰/۳۶۰
بختیاری	٪۰/۰۵	٪۰/۰۰	٪۱۹	-۰/۴۳	+۰/۴۸	+۰/۹۱	۰/۲۳	۰/۰۳۴	۰/۰۰۰
موفقیت	٪۰/۰۳	٪۱۲	٪۱۳	+۰/۳۴	+۰/۳۶	+۰/۰۲	۰/۰۸۷	۰/۱۰۱	۰/۹۲۵
شکست	٪۰/۰۹	۱۵۵	٪۰/۰۶	+۰/۱۸	-۰/۱۱	-۰/۲۹	۰/۶۱۲	۰/۳۸۰	۰/۲۵۳

همان گونه که در جدول شماره ۱ ملاحظه می‌گردد در مورد شاخص‌های مربوط به خودپنداره، خودمنفی‌نگری در رؤیاهای دانش‌آموزان با سبک هویتی اطلاعاتی ۷۴ درصد و در گزارش‌های رؤیای دانش‌آموزان با سبک هویتی هنجاری ۶۷ درصد و سبک هویتی سردرگم ۴۸ درصد بود. بدبیباری در رؤیاهای دانش‌آموزان با سبک هویتی اطلاعاتی ۲۶ درصد و در رؤیاهای دانش‌آموزان با سبک هویتی هنجاری ۳۱ درصد و سبک هویتی سردرگم ۵۶ درصد بود. ۷۴ درصد هیجان‌های درون رؤیاهای دانش‌آموزان با سبک هویتی اطلاعاتی منفی بود، درحالی‌که این نتیجه در مورد دانش‌آموزان با سبک هویتی هنجاری و سردرگم به ترتیب ۸۰ و ۸۳ درصد بود. شاخص موفقیت رؤیابین در مورد دانش‌آموزان با سبک هویتی اطلاعاتی ۲۷ درصد و در مورد دانش‌آموزان با سبک هویتی هنجاری و سردرگم ۵۰ درصد بود. در نهایت درصد تنه به آناتومی در گزارش رؤیاهای دانش‌آموزان با سبک هویتی اطلاعاتی ۱۸ درصد و در گزارش رؤیاهای دانش‌آموزان با سبک هویتی هنجاری برابر با ۲۳ درصد و در سبک هویتی سردرگم ۱۷ درصد محاسبه شد. معناداری تفاوت این گروه‌ها، با استفاده از آزمون مجذور خی و اندازه‌ی اثر h کوهن محاسبه می‌شود.

با توجه به نتایج حاصل از جدول ۱ در بخش خود پنداره، ویژگی خود منفی-نگری در سبک‌های اطلاعاتی و سردرگم در سطح $P=+۰/۱$ معنادار است اما سایر، ویژگی‌ها (بدبیباری بدنی، هیجان‌های منفی، موفقیت رؤیابین و درصد تنه به آناتومی) در بین سبک‌های مختلف معنی دار نمی‌باشند.

از سوی دیگر، شخصیت‌های درون رؤیاهای دانش‌آموزان با سبک هویتی اطلاعاتی در ۴۷ درصد مواقع مرد و در ۵۳ درصد مواقع زن هستند. این آمار در مورد شخصیت‌های رؤیاهای دانش‌آموزان با سبک هویتی هنجاری در ۴۴ درصد مواقع مرد و ۵۶ درصد مواقع زن و در سبک هویتی سردرگم در ۳۶ درصد موارد مرد و در ۶۴ درصد مواقع زن هستند. ۸۱ درصد شخصیت‌های درون رؤیاهای

دختران سبک اطلاعاتی آشنا و ۱۹ درصد ناآشنا هستند. در حالی که در رؤیاهای دختران با سبک هویتی هنجاری و سردرگم به ترتیب ۸۳ و ۷۷ درصد شخصیت‌ها آشنا و ۱۷ و ۲۳ درصد آن‌ها ناآشنا هستند. در مورد درصدهای دوستان، در این پژوهش، درصد شخصیت‌های دوست در رؤیاهای دختران با سبک هویتی اطلاعاتی ۳۴ درصد و در رؤیاهای دختران با سبک هویتی هنجاری ۳۷ درصد و سبک هویتی سردرگم ۳۳ درصد است. ۴۲ درصد شخصیت‌های درون رؤیاهای دختران با سبک اطلاعاتی از اعضای خانواده بودند، در حالی که این آمار در مورد دختران با سبک هنجاری ۴۴ و سبک سردرگم ۴۲ درصد بود. درصد شخصیت‌های مُرده و خیالی در رؤیاهای دختران با سبک اطلاعاتی و سبک هنجاری ۰/۰۵+ درصد بود در حالی که در سبک سردرگم ۰/۰۹+ درصد بوده است. حیوانات نیز در رؤیاهای دختران با سبک اطلاعاتی برابر با ۹ درصد شخصیت‌ها و در رؤیاهای دختران با سبک هنجاری و سردرگم ۳ درصد را تشکیل می‌دادند.

در شاخص‌های مربوط به تعاملات اجتماعی، دختران سبک هویتی اطلاعاتی و سردرگم در شاخص مربوط به پرخاشگری/دوستی که برابر با تعداد روابط پرخاشگرانه تقسیم بر مجموع روابط دوستانه و پرخاشگرانه است، در ۴۸ درصد موارد پرخاشگری دیده‌اند، در حالی که این آمار در مورد دختران سبک هنجاری ۲۹ درصد است. درصد دوستی‌کننده در رؤیاهای دختران سبک اطلاعاتی ۵۶ درصد است، در حالی که این درصد در دختران سبک هنجاری ۶۰ درصد و در دختران سبک سردرگم ۳۶ درصد است. شاخص پرخاشگر نیز در دختران سبک اطلاعاتی ۲۳ درصد و در دختران سبک هنجاری و سبک سردرگم به ترتیب ۶۰ و ۴۲ درصد است. درصد پرخاشگری جسمانی در رؤیاهای دختران سبک هویتی ۶۸ درصد است. این درصد در رؤیاهای دختران سبک هویتی هنجاری ۳۸ درصد و سبک هویتی سردرگم ۴۴ درصد به دست آمد. شاخص نسبت پرخاشگری به تعداد شخصیت (A/C) در دختران سبک هویتی اطلاعاتی برابر با ۱۵ درصد و در دختران سبک هویتی هنجاری و سردرگم به ترتیب برابر با ۰/۸ و ۱۹ درصد محاسبه شد. این در حالی است که شاخص روابط دوستانه نسبت به تعداد شخصیت (F/C) در دختران سبک اطلاعاتی و سردرگم ۱۷ و در دختران سبک هنجاری ۱۶ درصد است.

رؤیاهایی که در آن‌ها حداقل یک پرخاشگری وجود داشت، ۲۸ درصد گزارش - های رؤیای دانش‌آموز دختر با سبک اطلاعاتی را شامل می‌شود. این در حالی بود که ۱۸ درصد رؤیاهای دختران سبک هنجاری و ۳۹ درصد سبک سردرگم حداقل یک پرخاشگری داشتند. ۳۵ درصد رؤیاهای دختران سبک اطلاعاتی دارای حداقل یک رابطه‌ی دوستانه بود. این آمار در مورد دختران سبک هنجاری و اطلاعاتی به ترتیب ۳۳ و ۲۹ درصد بود. دختران سبک اطلاعاتی در ۴۰ درصد و دختران سبک هنجاری در ۳۶ درصد و دختران سبک سردرگم در ۲۶ درصد از رؤیاهایشان حداقل یک بدبیباری را گزارش دادند. در رؤیاهای دختران سبک اطلاعاتی و سردرگم به ترتیب بخت در ۰/۰۵ و ۱۹ درصد یار یکی از شخصیت‌های رؤیا بود، در حالی که هیچ‌کدام از شخصیت‌های رؤیا در دانش‌آموزان با سبک هنجاری خوش‌شانسی را گزارش نکرده‌اند. در ۰/۰۳ درصد از رؤیاهای دختران با سبک اطلاعاتی و در ۱۲ درصد از رؤیاهای دختران سبک هنجاری و در ۱۳ درصد دختران سبک سردرگم، یک موفقیت وجود داشت. این نتایج در مورد شکست، در رؤیاهای دختران سبک اطلاعاتی ۰/۰۹ درصد و در رؤیاهای دختران سبک هنجاری و سردرگم به ترتیب ۱۵ و ۰/۰۶ درصد بوده است.

لذا با توجه به جدول فوق، ویژگی در صد حیوانات در سبک‌های اطلاعاتی و هنجاری همچنین اطلاعاتی و سردرگم هر دو در سطح $P=+0.05$ معنادار می‌باشند. ویژگی خود منفی نگری، در سبک‌های اطلاعاتی و سردرگم در سطح $P=+0.01$ و بختیاری در رؤیاهای دارای حداقل یک، در سبک‌های اطلاعاتی و هنجاری همچنین اطلاعاتی و سردرگم هر دو در سطح $P=+0.05$ ، اما سبک‌های هنجاری و سردرگم در سطح $P=+0.01$ معنادار می‌باشند، اما سایر ویژگی‌ها معنادار نمی‌باشند.

سؤال دوم پژوهش

آیا بین خود واقعی دختران با توجه به سبک‌های هویتی مختلف (اطلاعاتی، هنجاری و سردرگم) تفاوت وجود دارد؟
ابتدا مقادیر آماری هر سبک در جدول ۲ آمده است.

جدول ۲- آمار توصیفی سبک‌های هویتی (اطلاعاتی، هنجاری و سردرگم)

گروه‌ها	تعداد	میانگین	انحراف	خطای	فاصله اطمینان میانگین	کمترین	بیشترین
			استاندارد	استاندارد	٪۹۵		

		حد		حد بالاتر		پایین تر	
اطلاعاتی	۸۶	۱۱۶/۰۹۳۰	۱۲/۶۰۷۷۷	۱/۳۵۹۵۳	۱۱۳/۳۸۹۹	۱۱۸/۷۹۶۱	۸۵
هنجاری	۳۳	۱۱۴/۶۰۶۱	۱۵/۰۸۲۹۸	۲/۶۲۵۶۱	۱۰۹/۲۵۷۹	۱۱۹/۹۵۴۳	۶۷
سردرگم	۳۱	۱۱۴/۶۰۶۱	۱۳/۶۸۳۷۶	۲/۴۵۷۶۸	۱۱۲/۳۶۷۹	۱۱۲۲/۴۰۶۳	۹۱
جمع	۱۵۰	۱۱۶/۰۳۳۳	۱۳/۳۴۴۳۹	۱/۰۸۹۵۶	۱۱۳/۸۸۰۳	۱۱۸/۱۸۶۳	۶۷

جدول شماره ۲ آمار توصیفی مربوط به سبک‌های هویت (اطلاعاتی، هنجاری و سردرگم) را نشان می‌دهند، با توجه به نتایج جدول میانگین گروه‌ها به ترتیب ۱۱۶/۰۹۳۰، ۱۱۴/۶۰۶۱ و ۱۱۳/۳۸۹۹ همچنین انحراف استاندارد به ترتیب برابر با ۱۲/۶۰۷۷۷، ۱۵/۰۸۲۹۸ و ۱۳/۶۸۳۷۶ است. در ادامه برای بررسی سؤال پژوهش از آنالیز واریانس یکراهه استفاده شد که نتایج آن در جدول ۳ آمده است.

جدول ۳- تحلیل واریانس یک طرفه خود پنداره بین سه گروه در سبک‌های هویت

منابع تغییر	مجموع مجزورات	df	میانگین مجزورات	F	سطح معناداری
بین گروه‌ها	۱۲۴/۳۴۴	۲	۶۲/۱۷۲	۰/۳۴۶	۰/۷۰۸
درون گروه‌ها	۲۶۴۰۸/۴۸۹	۱۴۷	۱۷۹/۶۵۰		
کل	۲۶۵۳۲/۸۳۳	۱۴۹			

جدول شماره ۳ نتایج تحلیل واریانس یکراهه تفاوت خودپنداره در بین سبک‌های مختلف را نشان می‌دهد. با توجه به نتایج حاصل، مقدار F محاسبه شده برابر ۰/۳۴۶ و سطح معناداری آن $P < ۰/۷۰۸$ است. از آنجاکه مقدار بحرانی برابر با ۴/۷۵ و این مقدار بیشتر از F محاسبه شده است، لذا فرض پژوهشی رد و فرض صفر تأیید گردید بدین معنی که تفاوتی در خود واقعی دختران بین گروه‌ها مختلف (سه سبک) مشاهده نشد.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف اصلی تحقیق حاضر بررسی و مقایسه خودپنداره در رؤیا و خود واقعی در سبک‌های هویتی دانش‌آموزان است. نتایج بررسی‌ها نشان داد که از ویژگی‌های خودپنداره در رؤیا، ویژگی خودمنفی‌نگری در سبک‌های اطلاعاتی و سردرگم هر دو در سطح $P=0/01$ معنی‌دار است، اما در سایر ویژگی‌های خودپنداره (بدیاری بدنی، هیجان‌های منفی، موفقیت رؤیابین و درصد تنه به آناتومی) بین سبک‌های هویتی مختلف تفاوت معنی‌داری وجود ندارند. نتایج حاصل از پژوهش با نتایج تحقیقات مازندرانی (۱۳۹۰) و دامه‌اف (۲۰۰۳) در مواردی همسو و هم‌راستا می‌باشند.

مطالعات زیادی نشان می‌دهد که فراوانی وجود یک فرد یا فعالیت در مجموعه‌ای از رؤیاها «اهمیت» آن «موضوع» را در زمان بیداری فرد یا جامعه را نشان می‌دهد (آنتروپاس، ۱۹۹۱؛ کارترایت، آگارگان، کرکبای و فریدمن، ۲۰۰۶؛ دامه‌اف، ۱۹۹۶). این یافته، باز هم مشابهت تفکرات زمان بیداری و خواب را نشان می‌دهد، بدین ترتیب که در بیداری نیز «موضوعات پراهمیت» بیش‌تر احتمال دارد که در تفکرات ما بیاید (دومه‌اف، ۲۰۱۰ الف).

همچنین نتایج آنالیز واریانس یک‌راهه در بررسی خود واقعی دختران بر اساس سبک‌های هویتی مختلف (اطلاعاتی، هنجاری و سردرگم) نشان داد که به‌طور کلی تفاوت معناداری بین خود واقعی در سبک‌های مختلف وجود ندارد.

از آنجاکه نمونه موردبررسی دختران دانش‌آموز در مقطع متوسطه بودند نوعی تجانس و همگونی در نمونه و جامعه پژوهش نتیجه‌گیری در مورد مقایسه خودپنداره واقعی در سبک‌های مختلف را با احتیاط باید تفسیر کرد. عدم پراکندگی و واریانس در جامعه می‌تواند یکی از دلایل عدم تفاوت خودپنداره علیرغم مباحث نظری و دیدگاه موجود باشد. به‌هرحال در پیشینه پژوهش نتیجه‌ای در جامعه موردبررسی یا جوامع پژوهشی دیگر گزارش نشده است.

با توجه به نتایج حاصل از تحقیق پیشنهاد می‌گردد آموزش‌هایی در ارتباط با هویت، شکل‌گیری آن و آگاهی از رؤیا و نقش آن در پرورش شخصیت برای والدین، نوجوانان و خانواده‌ها که از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر رفتارهای نوجوانان هستند، اجرا شود.

- بایزیدی، سعدی. (۱۳۸۷). بررسی رابطه سبک‌های هویت با سخت‌رویی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی عمومی، دانشگاه علوم و تحقیقات، تهران.
- تمنایی، محمدرضا و همکاران (۱۳۸۹). رابطه هوش هیجانی، خودپنداره و عزت‌نفس با پیشرفت تحصیلی. فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی. شماره ۵۶. صص: ۹۹-۱۱۳.
- غضنفری، احمد. (۱۳۸۲). اعتباریابی و هنجاریابی پرسش‌نامه سبک هویت (ISI = 6G).
- کاظمی خوبان، سیده زهرا، حکمی، محمد، صیرفی، محمدرضا (۱۳۹۵). پیش‌بینی مسئولیت‌پذیری بر اساس جهت‌گیری هویت و عملکرد خانواده در نوجوانان. مجله پژوهش‌های روان‌شناسی اجتماعی، ۸۰، ۲۱.
- کرمانی مامازندی، زهرا، محمدی فر، محمدعلی (۱۳۹۴). نقش دین‌داری، سبک‌های هویت و شادکامی در پیش‌بینی سلامت اجتماعی. مجله پژوهش‌های روان‌شناسی اجتماعی، ۱۹، ۶۹.
- کمرزین، حمید، شوشتری، مژگان، یوسفی، عماد، رضوی، الهه (۱۳۹۱). مطالعه تأثیر الگوی معنویت درمانی بر بهبود خودپنداره زنان آزاردیده (جسمی و عاطفی) در دوران کودکی. مجله - پژوهش‌های روان‌شناسی اجتماعی، ۲، ۳.
- لطف‌آبادی، حسین. (۱۳۸۴). روان‌شناسی رشد: نوجوانی، جوانی و بزرگ‌سالی. تهران.
- مازندرانی، امیرعلی. (۱۳۹۰). تحلیل محتوای رؤیاهای دانشجویان و مقایسه آن بین دختران و پسران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تربیت مدرس.
- یونگ، کارل گوستاو (۱۳۸۹). رؤیاهای: ترجمه ابوالقاسم اسماعیل‌پور. تهران: قطره.

Antrobus, J. (1991). Dreaming: cognitive processes during cortical activation and high afferent thresholds. *Psychological Review*, 98(1), 96-121.

Avila-White, D., Schneider, A., & Domhoff, G. W. (1999). The most recent dreams of 12-13-year-old boys and girls: A methodological contribution to the study of dream content in teenagers. *Dreaming*, 9, 163-171.

-
- Berzonsky, M. (1992a). Identity style and coping strategies. *Journal of personality* 60, 771-788
- Berzonsky, M. D. (2004). "Identity peocessing style, self- construction, and Personal epistemic assumptions: A social – cognitive perspective". *European Journal of Developmental Psychology*, 1,303 – 315.
- Cartwright, R., Agargun, M. Y., Kirkby, J., & Friedman, J. K. (2006). Relation of dreams to waking concerns. *Psychiatry Research*, 141, 261–270.
- Domhoff, G. W. (1996). *Finding Meaning in Dreams: A Quantitative Approach*. New York: Plenum Publishing.
- Domhoff, G. W. (2003). *The scientific study of dreams: Neural networks, cognitive development, and content analysis*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Domhoff, G. W. (2005b). *The Dreams of Men and Women: Patterns of Gender Similarity and Difference*. Retrieved January 18, 2011 from the World Wide Web http://dreamresearch.net/Library/domhoff_2005c.html
- Domhoff, G. W. (2010a) *Dream Content is Continuous with Waking Thought, Based on Preoccupations, Concerns, and Interests*. *Sleep Medicine Clinics*, 5 (2), 203-215.
- Domhoff, G. W. (2010b). *The Case for a Cognitive Theory of Dreams*. Retrieved December 25, 2010 from the World Wide Web: http://dreamresearch.net/Library/domhoff_2010.html
- Domhoff, G. W. (2011a). *Dreams are embodied simulations that dramatize conceptions and concerns: The continuity hypothesis in empirical, theoretical, and historical context*, *International Journal of Dream Research*, 4 (2), 6-18
- Freud, S. (1900). *The Interpretation of Dreams*. Translated and Edited by James Strachey (1955). New York: Basic books, 2010.
- Grey, A., & Kalsched, D. (1971). *Oedipus East and West: An Exploration Via Manifest Dream Content*. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 2, 337-352.
- Hall, C. S., Domhoff, G. W., Blick, K., & Weesner, K. (1982). *The dreams of college men and women in 1950 and 1980: A comparison of dream contents and sex differences*. *Sleep*, 5, 188-194.
- Hartmann, E., Russ, D., Oldfield, M., Falke, R., & Skoff, B. (2013). *Dream content: Effects of I-DOPA*. *Sleep Research*, 9, 153.
- Hobson, J. A. (2015). *The dream drugstore: Chemically altered states of consciousness*. Cambridge MA: MIT Press
- Kane, C., Mellen, R., Patton, P., & Samano, I. (1993). *Differences in the Manifest Dream Content of Mexican-American and Anglo-American Women: A Research Note*. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, 5, 134-139.
- Ketchum, J., Sidell, F., Crowell, E., Aghajanian, G., & Hayes, A. (2014). *Atropine,scopolamine, and ditran: Comparative pharmacology and antagonists in man*. *Psychopharmacologia*, 28, 121–145.
- Kilner, L. (1988). *Manifest Content in Dreams of Gusii and U.S. Females: Social and Sexual Inter-actions, Achievement and Good Fortune*. *Psychiatric Journal of the University of Ottawa*, 13, 79-84

-
- Levin, R., & Young, H. (2001-2002). The relation of waking fantasy to dreaming. *Imagination, Cognition & Personality*, 21, 201-219
- Lortie-Lussier, M., Simond, S., Rinfret, N., & De Koninck, J. (1992). Beyond Sex Differences: Family and Occupational Roles' Impact on Women's and Men's Dreams. *Sex Roles*, 26, 79-96.
- Rinfret, N., M. Lortie-Lussier, & de Koninck, J. (1991). The Dreams of Professional Mothers and Female Students: An Exploration of Social Roles and Age Impact. *Dreaming*, 1, 179- 191.
- Saline, S. (1999). The most recent dreams of children ages 8–11. *Dreaming*, 9, 173–181
- Schneider, A., & Domhoff, G. W. (1999a, updated 2010). The quantitative study of dreams. Retrieved July 19, 2010, from <http://www.dreamresearch.net/>.
- Schneider, A. and Domhoff, G. W. (1999b). DreamSat. <http://dreamresearch.net>.
- Schredl, M. (2008a). Personality correlates of flying dreams. *Imagination, Cognition and Personality*, 27, 129-137
- Schredl, M. (2008b). Determining the dreamer's gender from a single dream report: a matching study. *International Journal of Dream Research*, 1, 23-26.
- Schredl, M. (2009). Sharing dreams: Sex and other sociodemographic variables. *Perceptual and Motor Skills*, 109, 235-238.
- Schredl, M. (2010a). History of dream research: The dissertation "Entstehung der Träume (Origin of dreams)" of Wilhelm Weygandt published in 1893. *International Journal of Dream Research*, 3(1) 95-97.
- Schredl, M. (2010b). Dream content analysis: Basic principles. *International Journal of Dream Research*, 3, 65–73.
- Schredl, M., & Keller, K. (2008-2009). Dream content in a representative German Sample: Gender differences and the effects of other socio-demographic variables. *Imagination, Cognition and Personality*, 28, 37-48.
- Solms, M. (2015). Freudian dream theory today. *Psychologist*, 13, 618-619.
- Vandeleur, CL, Jeanpretre. N, Perrez. M, Schoebi. d. (2011). Cohsion, satisfaction with family bonds, and emotional wellbeing families with adolescens. *J Marriage fam* 2009.T.(5),1205-1209.
- Yamanaka, T., Morita, Y., & Matsumoto, J. (1982). Analysis of the Dream Contents in Japanese College Students by REMP-Awakening Technique. *Folia Psychiatrica et Neurologica Japonica*, 36, 33-52